

فصلنامه پژوهشی - تخصصی شهرسازی و معماری هویت محیط

دوره ۲، شماره ۶، بهار ۱۴۰۰

شاپا الکترونیکی: ۹۷۸۲-۲۷۱۶

<http://www.ei-journal.ir>

صص. ۱۰۷-۸۸

مروری بر مفاهیم انتقال، دگرگونی و تغییرات محیط شهری و نسبت و ارتباط آن‌ها با یکدیگر^۱

حسین کاشی، مریم محمدی^۲، میترا حبیبی

دانشجوی دکتری شهرسازی، دانشکده پردیس بین‌المللی فارابی، دانشگاه هنر، تهران، ایران
(kashihsn@yahoo.com)

دانشیار گروه طراحی شهری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر، تهران، ایران
(M.mohammadi@art.ac.ir)

دانشیار گروه طراحی شهری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر، تهران، ایران
(habibi@art.ac.ir)

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۵/۱۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۱۰

DOI: 10.22034/(JRUPA-EI).2021.297745.1090

چکیده:

تغییرات محیط شهری به‌منظور ایجاد شرایط مطلوب زندگی، فرآیندی همیشگی، مداوم، بلندمدت و دارای اثرات طولانی و وسیع در تکامل شهرها می‌باشد. شهرها با هدف ایجاد یک محتوا و معنای جدید، بارها دستخوش دگرگونی‌ها، تغییرات و درنهایت انتقال به ساختاری دیگر به صورت ارادی و یا غیرارادی می‌شوند. اما آنچه در مفاهیم انتقال، دگرگونی و تغییر مشخص نیست، مفهوم شناسی و جایگاه و رابطه میان آن‌ها، انواع، ابعاد و اهداف هر یک از آن‌ها می‌باشد. به طوری که مفاهیم مذکور در بسیاری از پژوهش‌ها به جای یکدیگر استفاده می‌شوند. بازیابی و معرفی نقش هر یک از اجزای متشکله انتقال، دگرگونی، تغییرات شهری و هم‌چنین تأثیر و رابطه آن‌ها بر یکدیگر را می‌توان به‌عنوان هدف اصلی پژوهش دانست. براین اساس در این نوشتار به روش توصیفی و تحلیل محتوا و با استنتاج نتایج کاربردی، بر پایه مرور متون و اسناد مرتبط، به بررسی آراء و نظرات صاحب‌نظران پرداخته می‌شود. هم‌چنین برای دستیابی به یافته‌ها از روش فراترکیب به‌عنوان نوعی از روش فرامطالعه استفاده شده است. پی بردن به تفاوت‌ها و جایگاه هر یک از مفاهیم دگرگونی، انتقال و تغییرات شهری و هم‌چنین به انواع فرآیند تغییرات شهری و روابط آن‌ها با یکدیگر از یافته‌های پژوهش می‌باشد. درنهایت این‌گونه می‌توان بیان نمود که انتقال باعث ایجاد دگرگونی‌های گوناگون شهری در ابعاد مختلف کالبدی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و زیست‌محیطی می‌گردد که خود منجر به بروز تغییرات شهری نمایان و نهان وسیع در ابعاد مطرح شده است. پس تغییرات شهری جزء پویا و جدایی ناپذیری از انتقال و دگرگونی شهری می‌باشند.

واژگان کلیدی: انتقال، دگرگونی، تغییرات محیط شهری، شهر.

نحوه استناد به مقاله: کاشی، حسین، محمدی، مریم، حبیبی، میترا (۱۴۰۰). مروری بر مفاهیم انتقال، دگرگونی و تغییرات محیط شهری و نسبت و ارتباط آنها با یکدیگر. فصلنامه پژوهشی - تخصصی شهرسازی و معماری هویت محیط، ۲(۶)، پاییز ۱۴۰۰، صص. ۱۰۷-۸۸.

http://www.ei-journal.ir/article_139792.html?lang=fa

۱ - این مقاله برگرفته از رساله دکتری حسین کاشی، در رشته شهرسازی دانشکده پردیس بین‌المللی فارابی، در دانشگاه هنر تهران با عنوان " بررسی تأثیر تغییرات شهری (کالبدی) بر دل‌بستگی مکانی ساکنان محلات (مورد پژوهی: محلات (منتخب) شهر تهران)"، با راهنمایی دکتر مریم محمدی و مشاوره دکتر میترا حبیبی است.

E-mail: M.mohammadi@art.ac.ir

۲. نویسنده مسئول: مریم محمدی

۱- مقدمه

تغییرات محیطی به‌عنوان فرآیندی پویا و جزء اصلی در تجربه‌ی شهر، به دنبال ایجاد راه‌حلی برای برطرف نمودن مشکلات در ابعاد مختلف مکانی و انسانی است. علی‌رغم این‌که دگرگونی و تغییرات می‌توانند در حل مسائل و مشکلات شهری و انسانی موثر باشند، در صورتی‌که متناسب با شرایط ادراکی و مکانی افراد اتفاق نیفتند، می‌توانند پیامدهای نامطلوبی به‌همراه داشته باشند. به منظور تطابق تغییرات با شرایط ادراکی و مکانی افراد، و در نتیجه بهبود روابط میان انسان- انسان و انسان- مکان، پی بردن به انواع تغییرات مختلف در شهر و فرآیندهای مختلف دگرگونی امری ضروری و لازم است. شهرها به صورت مداوم براساس نیازها و تقاضاهای مختلف، در راستای بهبود و برقراری وضعیت مطلوب برای انسان و با هدف ایجاد یک محتوا و معنای جدید، دستخوش دگرگونی‌ها، تغییرات و در نهایت انتقال به مرحله و یا ساختاری دیگر می‌شوند. اما آنچه در مفاهیم تغییر، دگرگونی و انتقال مشخص نیست، مفهوم‌شناسی، واژه‌شناسی و جایگاه و رابطه میان آن‌ها، انواع، ابعاد و اهداف هر یک از آن‌ها در زندگی شهری است. با مرور اولیه پژوهش‌های مربوط به مفاهیم ذکر شده، مشخص می‌شود که نه تنها تعریف و واژه‌شناسی واضحی از این مفاهیم صورت نگرفته و جایگاه آن‌ها در موضوعات مربوط به شهر مشخص نشده، بلکه در غالب این پژوهش‌ها، مفاهیم اشاره شده، به جای یک‌دیگر نیز مورد استفاده قرار گرفته‌اند. در پژوهش حاضر تلاش شده است که با پی بردن به روابط میان مفاهیم مطرح شده، بتوان روند و فرآیند مشخص تری را در انجام تغییرات مختلف، به منظور تاثیرگذاری موثرتر بر انسان-ها، ارائه نمود. در صورت بررسی چنین جوانبی از تغییرات محیطی، شاید بتوان برای پرسش‌هایی که در ادامه طرح می‌شوند، پاسخ واضح تری پیدا کرد: منظور از مفاهیم انتقال و دگرگونی شهری چیست؟ تغییرات شهری چیست و انواع آن کدام هستند؟ و در نهایت تفاوت انتقال، دگرگونی و تغییرات محیط شهری چگونه است؟ در ادامه به منظور پاسخ به پرسش‌های مطرح شده، به بررسی مفاهیم ذکر شده پرداخته می‌شود.

۲- مبانی نظری

۲-۱- مفهوم انتقال^۳

انتقال دارای معانی مختلفی است که بعضاً با یک‌دیگر در تضاد بوده و می‌توان از آن برای تغییر اساسی یک سیستم پیچیده با همبستگی و تکامل فرآیندهای مختلف، مانند انتقال از یک سیستم حمل و نقل سنتی مبتنی بر کالسکه به یک سیستم حمل و نقل مدرن مبتنی بر خودروها، استفاده کرد که در این حالت به یک روند تکاملی و ایجاد تحول^۴ اشاره دارد (Yang, 2010). اصطلاح انتقال برای اشاره به تغییر از فاز چرخه تطبیقی به مرحله دیگر استفاده می‌شود (Rotmans et al., 2001; Martens and Rotmans, 2005). انتقال از طریق چرخه تطبیقی ممکن است منجر به تغییر کامل حالت و ایجاد یک سیستم اساساً جدید شود که در این حالت نشان دهنده یک دگرگونی است (Park et al., 2012). دگرگونی وقتی اتفاق می‌افتد که شرایط زیست محیطی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی باعث شود که سیستم موجود غیرقابل دفاع گردد (Walker et al., 2004). انتقال یا گذار به‌عنوان فرآیندهای بلند مدت غیرخطی تعریف می‌شوند که بین ۲۵ تا ۵۰ سال زمان می‌برد (Mendizabal et al., 2018). انتقال را می‌توان به‌عنوان گذر از یک حالت، مرحله، موضوع یا مکان به حالتی دیگر یا حرکت، پیشرفت یا تکامل از یک شکل، مرحله یا سبک به حالت دیگر در نظر گرفت و این اشکال خصوصیات داخلی و درونی دارند که به آن‌ها انسجام و ثبات می‌بخشد (Yang, 2010; Park et al., 2012). هم‌چنین، مفهوم انتقال حاکی از تغییر سریع، چرخش موقتی، تغییر ناپیوسته به یک مسیر و سیستم جدید یا «پرش» از یک حالت به حالت دیگر است (Elzen and Geels and Green, 2004). انتقال مفهومی بسیار گسترده است که محرک‌های تغییر در انجام آن نقش بسیار مهمی داشته و تعریف دقیق آن‌ها بسیار دشوار است. مهمترین عوامل درونی ایجاد تغییر به‌عنوان محرک و سبب انتقال و یا گذار شهری عبارتند از: قدرت، رهبری سیاسی، آموختن از بلایای طبیعی، مسئولیت‌پذیری، افزایش واسطه‌های دولتی و خصوصی، مشارکت اجتماعی و نوآوری (Mendizabal et al., 2018). محرک‌های مطرح شده برای غلبه بر موانع و حکمرانی عوامل درونی و بیرونی انتقال تاثیرگذار هستند (Mendizabal et al., 2018).

³ Transition

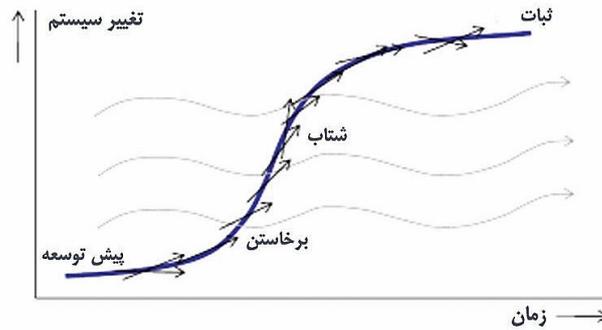
⁴ Evolution

انتقال می‌تواند توسط فشار عوامل بیرونی از جمله شرایط سیاسی و اقتصادی خارجی، بحران انرژی، شرایط زیست‌شناختی خارجی و تغییرات آب‌وهوا صورت پذیرد (Redman et al., 2004; Yang, 2010). با توجه به وسع و مبهم بودن مفهوم انتقال باید به مراحل انتقال به عنوان الگویی که انتقال از آن پیروی می‌کند (Rotmans et al., 2000; Van der Brugge and Rotmans, 2007) و مدیریت انتقال به عنوان یک فرآیند پیشنهادی با هدف تاثیرگذاری در تسریع روند انتقال توجه ویژه‌ای نمود (Park et al., 2012). همچنین از مفهوم انتقال برای بررسی تنش‌های فعلی و آینده بین موضوعاتی مانند محیط، رفاه، تندرستی و... استفاده شده است (Martens and Rotmans, 2005). از نگاه سیستم‌های یکپارچه، رولمنز و وریز^۵ (۱۹۹۷) مفهوم انتقال را به عنوان تغییر در سیستم از یک شرط تعادل پویا به حالت دیگر تعریف می‌کنند. روند تغییر در قالب یک انتقال بسیار غیرخطی است که در آن تغییرات آهسته با تغییرات سریع همراه است، هنگامی که همه تغییرات یکدیگر را تقویت می‌کنند، سیستم با تغییر بیشتر در تعادل جدید قرار می‌گیرد. قدیمی و جدید با هم همپوشانی دارند، می‌جنگند و در نهایت تمایل به همگرایی دارند. ساز و کار اساسی تحول و ادغام است، زیرا زیر سیستم‌های مختلف با یکدیگر تکامل می‌یابند و منجر به الگوهای برگشت‌ناپذیر تغییر می‌شوند و به سمت یک سیستم جدید ادغام می‌شوند (Rotmans and Vries, 1997). انتقال به عنوان سیستم‌های پیچیده، پویا، نامشخص و غیرخطی در نظر گرفته می‌شود که تعامل با سایر سیستم‌ها را تجربه کرده‌اند. آن‌ها شامل فرآیندهای دگرگونی هستند که در آن‌ها ساختارها، نهادها، فرهنگ‌ها و شیوه‌های موجود تجزیه می‌شوند و ساختارهای جدیدی ایجاد می‌گردند. به طور خاص، اصطلاح انتقال بر جنبه‌های پویا تأکید می‌کند، از یک وضعیت اولیه گرفته تا یک وضعیت متفاوت با ویژگی‌هایی که در شرایط اولیه وجود ندارد و در طی آن باید چیز جدیدی ایجاد شود (Elzen and Geels and Green, 2004; Teisman and Edelenbos, 2004; Yang, 2010). انتقال می‌تواند به‌عنوان یک روند تدریجی، از پویایی کند به توسعه سریع و بی‌ثباتی و در نهایت به ثبات نسبی و تعادل، در طول حداقل زمان ۲۵ سال دست یابد و سرعت انتقال، اندازه تغییر و دوره تغییر را می‌توان به عنوان ابعاد موثر در روند انتقال مطرح نمود (Rotmans, Kemp and Asselt, 2001). با توجه به مطالب طرح شده، انتقال، دارای مفهومی پیچیده، وسیع و در ارتباط با چرخه تطبیقی بوده و می‌تواند انواع مختلفی داشته باشد که به منظور روشن‌تر شدن مفهوم آن باید به بررسی مراحل انتقال، مدیریت انتقال و انواع آن پرداخت. اما آنچه مشخص است انتقال، یک تغییر سریع نبوده بلکه شامل فرآیندهای دگرگونی است که پویا، غیرخطی و بلندمدت می‌باشد و می‌تواند منجر به شکل‌گیری حالت و ساختار جدیدی گردد و یا در همان ساختار موجود به روند خود با سرعتی دیگر و به صورت تکاملی ادامه داده و در نهایت پیشرفت در حوزه‌های مختلف را در پی داشته باشد.

۲-۱-۱- مراحل انتقال

انتقال ۴ مرحله را در برمی‌گیرد که در مجموع نشان دهنده الگوی کلی است که انتقال از آن پیروی می‌کند (Rotmans, Kemp and Asselt, 2001; Van der Brugge and Rotmans, 2007). این مراحل عبارتند از: الف) پیش توسعه، موقعیتی که پویایی سیستم به وضوح تغییر نمی‌کند، اما آزمایش در سطح فردی اتفاق می‌افتد ب) مرحله ای از برخاستن، برخاستن از آنجا که روند تغییر ساختاری به دلیل ظهور نوآوری و بی‌ثبات‌سازی شرایط موجود شروع به تقویت حرکت می‌کند ج) شتاب، موقعیتی که دگرگونی ساختاری در نتیجه انباشت و اجرای تغییرات اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، زیست محیطی و سازمانی اتفاق می‌افتد و د) ثبات، موقعیتی که سیستم به حالت پویایی جدیدی از تعادل برسد (Rotmans, Kemp and Asselt, 2001; Van der Brugge and Rotmans, 2007; Park et al., 2012; Mendizabal et al., 2018). لازم به ذکر است که ماهیت و سرعت تغییر در هر یک از مراحل انتقال متفاوت است (Yang, 2010).

⁵ Rotmans and Vries

شکل ۱- مراحل مختلف انتقال در سطوح گوناگون سیستم، (Yang, 2010)

به‌هنگام انتقال، نیاز به ظرفیت مقابله با میزان پیچیدگی، عدم اطمینان، مدیریت داده‌های بزرگ و انجام تحلیل‌های عمیق است و باید طیف گسترده‌ای از ذی‌نفعان را در فرآیندهای مختلف تغییر درگیر کرد. لذا نیاز به مدیریت‌های مختلف در زمینه‌های گوناگون موضوعی مهم می‌باشد (Mendizabal et al., 2018) که مدیریت انتقال می‌تواند به‌عنوان یک تفکر بلند مدت و چارچوبی برای شکل دادن به سیاست‌های کوتاه مدت طرح گردد.

۲-۱-۲- مدیریت انتقال

مدیریت انتقال به‌عنوان یک چارچوب مدیریت عملی برای تسریع و هدایت فرآیندهای نوآوری اجتماعی ارائه شده و با توسعه مفهوم انتقال در طی یک دهه گذشته همگام بوده است (Park et al., 2012). مدیریت انتقال شامل مجموعه‌ای از اصول و هدف تأثیرگذاری، تسهیل، تحریک و سازماندهی فرآیندهایی است که به انتقال کمک می‌کنند (Van der Brugge and Rotmans, 2007).

یک مفهوم اصلی در چارچوب مدیریت انتقال، چرخه‌ای است که از چهار فعالیت تشکیل شده است (Loorbach, 2007). اولین نوع فعالیت مربوط به ساختاربندی مسئله و استقرار عرصه انتقال است که می‌تواند درک مشترکی از مسئله را به همراه مجموعه‌ای از اصول راهنما به منظور پیش بینی توسعه دهد. فعالیت دوم بر شناسایی تصاویر و مسیرهایی که نمایانگر دیدگاه‌ها و گزینه‌های ممکن برای انتقال هستند، تمرکز دارد و به نوبه خود امکان توسعه برنامه انتقال را فراهم می‌کند. برنامه‌ها شامل اهداف انتقال است و راهنمایی را برای پیشروان در طی فرآیند جستجو و آموختن از انتقال فراهم می‌کند. فعالیت سوم با اجرای آزمایش‌های انتقال بر روی تصاویر انتقال، مسیرها، برنامه‌ها و دستور کار قرار می‌گیرد. این آزمایش‌ها، بازیگران متنوعی را برای کمک به مسیرهای انتقال و اهداف کلی انتقال، بسیج و تجهیز می‌کند. فعالیت چهارم بر نظارت و ارزیابی خود فرآیند انتقال متمرکز است تا پیشرفت‌های احتمالی را خصوصاً از نظر عملکرد عرصه انتقال، اجرای برنامه‌ها و دستور کار انتقال، بینش‌ها و تأثیرات آزمایش‌های انتقال و سرعت پیشرفت و چالش‌ها در مواجهه با انتقال در نظر بگیرد (Loorbach, 2007).

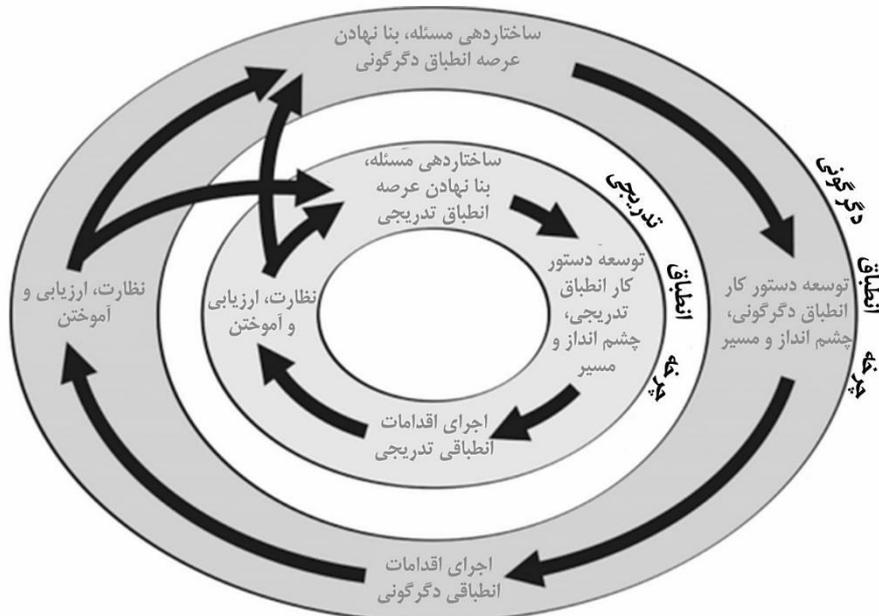
از نگاهی دیگر مدیریت انتقال شامل چندین مرحله است: ۱- تجزیه و تحلیل یک سیستم ۲- پیش بینی ۳- کاوش در مسیرها ۴- آزمایش ۵- ارزیابی ۶- انتقال (Mendizabal et al., 2018). هدف از مدیریت انتقال هدایت دگرگونی است در چشم انداز و دورنمای مسائل اجتماعی- طبیعت گرایانه و شیوه‌های اجتماعی- فنی همراه با «ویژگی‌های ساختاری جامعه» از یک تعادل به تعادل دیگری (Rotmans, Kemp and Asselt, 2001). از مدیریت انتقال به‌عنوان یک فرآیند پیشنهادی با هدف تأثیرگذاری و تسریع روند انتقال استفاده شده است. مدیریت انتقال نقش موثری در تعیین نتایج فرآیند دگرگونی دارد (Park et al., 2012).

۲-۱-۳- انواع انتقال و چرخه‌های تطبیقی

انتقال در یک دسته‌بندی دو حالت تکاملی و هدفمند را دربرمی‌گیرد که در انتقال هدفمند از ابتدا اهداف آن مشخص است (Kemp and Rotmans, 2004). انتقال را می‌توان به‌عنوان فرآیندهای تکاملی در نظر گرفت. در این حالت انتقال به‌عنوان یک فرآیند پیچیده و پویا، متشکل از موضوعات مختلف، در نظر گرفته می‌شود که در آن بازیگران و ذی‌نفعان مختلف با پیشینه‌های گوناگونی وجود دارند که هرکدام نقش‌های متفاوتی را ایفاء و سعی می‌کنند اهداف مخلفی را تحقق بخشند (Teisman and Edelenbos, 2004).

در حالت انتقال تکاملی، انتقال مرحله‌ای نیست و ناشی از فرآیندهای بدون هماهنگی و هرج و مرج است که تا حدودی از طریق مدیریت سیستم ایجاد می‌شود و به صورت تصادفی متولد می‌گردد (Yang, 2010). در انتقال تکاملی نتیجه به‌طرز چشم-گیری برنامه‌ریزی نشده است (Kemp and Rotmans, 2004).

در دسته بندی دیگری انتقال شامل انطباق تدریجی یا ترقی گرایانه و انطباق دگرگون شده است. این نوع دسته بندی در حالت تطابقی عمدتاً بر روی سیستم های اجتماعی- طبیعت گرایانه متمرکز است (Mendizabal et al., 2018). دو نوع انتقال مطرح شده ممکن است ناشی از دانش یا مهارت‌های حاصل از ارزیابی، نظارت و آموختن باشد و نتیجه از پیش تصور شده‌ای از توسعه و اجرای اقدامات انتقال در مقیاس‌های مختلف وجود ندارد (Park et al., 2012). تفاوت اساسی بین انتقال تدریجی و دگرگون شده، در نتیجه میزان وسعت تغییرات است که به صورت حفظ سیستم با فرآیند موجود یا ایجاد سیستم با فرآیند اساساً جدید است. دو مدل انتقال مطرح شده منجر به شکل‌گیری چرخه‌های انطباق تدریجی و چرخه‌های انطباق دگرگونی با توجه به انواع فعالیت در مدیریت انتقال می‌شوند. دو چرخه انطباقی مذکور هم مرکز و مرتبط به هم است که می‌تواند منجر به حفظ با روند فعلی و یا ایجاد چیزی متفاوت از اساس گردد (Park et al., 2012).

شکل ۲- نمایش شماتیک چرخه های عمل انطباق، (Park et al., 2012)

چرخه هولینگ^۶ (۱۹۸۶) چرخه تطبیقی دیگری است که با استفاده از نمونه‌هایی از اکوسیستم‌های مختلف و رویکرد طبیعت گرایانه، و با توسعه چند شکل از یک مدل ابتکاری تغییر که شامل چهار مرحله بهره برداری، حفاظت، تخریب خلاق، و بازسازی است، تشکیل می‌شود (Gunderson and Holling, 2002; Holling, 2001; 1986). چرخه انطباقی مطرح شده در فازهای چهارگانه زیر دسته‌بندی می‌گردد:

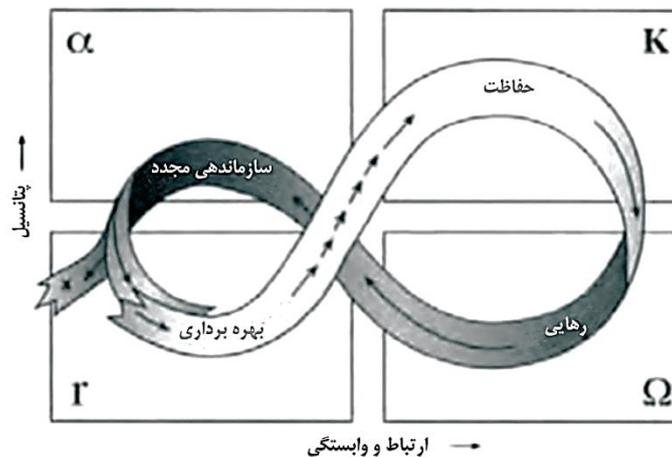
جدول ۱- مراحل چرخه تغییرات تطبیق پذیر

توضیحات	مراحل
بهره برداری/ رشد	r
حفاظت/ جمع‌آوری	K
رهایی/ تخریب خلاق	Ω
سازماندهی مجدد / بازسازی	α

منبع: (Gunderson and Holling, 2002; Holling, 2001; 1986)

⁶ Holling

شکل زیر بازنمایی پیچیده‌ای از ۴ عملکرد اکوسیستم (α و Ω ، K ، r) و جریان وقایع در بین آن‌ها است. فلش‌ها، سرعت تغییرات را در چرخه نشان می‌دهند. جایی که فلش‌ها کوتاه و از فاصله نزدیک است، نشان‌دهنده یک وضعیت به آرامی در حال تغییر می‌باشد و فلش‌های طولانی نشان‌دهنده یک وضعیت سریع در حال تغییرات است. فرآیندهای سریع به شدت بر فرآیندهای آهسته تغییر تاثیرگذارند. فرآیندهای سریع به وجود آورنده چالش هستند و فرآیندهای آهسته تداوم را فراهم می‌آورند. چرخه منعکس کننده تغییرات در دو عامل است ۱- محور γ پتانسیل موجود در منابع تجمع یافته ۲- محور X درجه ارتباط و وابستگی بین متغیرهای کنترل کننده. ارتباط پایین، به عناصر پراکنده که ارتباط و وابستگی محکمی به هم ندارند مرتبط است که رفتارشان تحت سلطه روابط خارجی و تحت تاثیر تغییرپذیری از خارج سیستم است. ارتباط و وابستگی بالا، به عناصر تجمیعی مرتبط است که رفتارشان تحت سلطه روابط داخلی میان عناصر است، روابطی که اثر تغییرپذیری از خارج را کنترل یا تعدیل می‌کنند. خروج از چرخه در سمت چپ شکل نشان داده شده، به سبکی خاص، مرحله‌ای که در آن، پتانسیل از بین می‌رود و احتمال تبدیل شدن ناگهانی به یک سیستم با بهره‌وری و سازماندهی کم، بالا می‌رود (Gunderson and Holling, 2002).

شکل ۳- چرخه تغییرات تطبیق پذیر، (Gunderson and Holling, 2002)

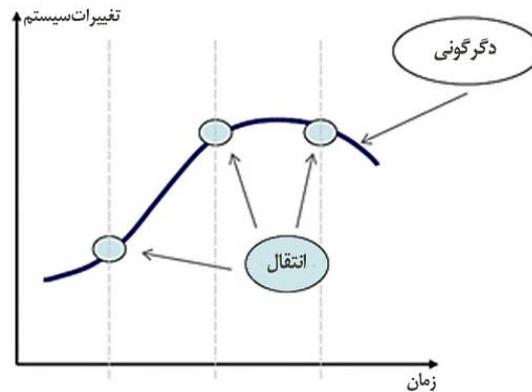
۲-۲- مفهوم دگرگونی^۷

دگرگونی نشان دهنده تغییراتی در طول زمان و نتیجه درک از نیاز به ایجاد شرایط مطلوب برای زیستن و به منظور رشد و توسعه است (Thorns, 2002). دگرگونی، روش زندگی است. جنبش و حرکت در درون موجودات زنده و جهان می‌باشد. حرکت وابسته به مکان است و در رابطه‌ای از زمان و مکان تعریف می‌گردد. تغییرات در طول زمان و مکان منجر به سازگاری و در نهایت ایجاد سلطه می‌شوند که مجدد با گذشت زمان، دگرگونی و تغییرات دیگری اتفاق می‌افتد (Mishra & Pandit, 2013). مفهوم دگرگونی در طول زمان تکامل یافته و با معانی مختلفی تعریف شده که باعث عدم شکل گیری تعریف مشخصی از دگرگونی می‌شود (Colantonio & Dixon, 2009). با گذشت سال‌ها و در زمینه‌های مختلف مطالعاتی، این اصطلاح با چندین مفهوم از جمله انتقال، تغییر و... همپوشانی ایجاد کرده است (Park et al., 2012; Rotmans et al., 2001; Gunderson and Holling, 2002; Yang, 2010). آنچه مشخص است دگرگونی شامل فرآیندی از تغییرات مختلف در ابعاد گوناگون است که ارتباط آن با مفاهیمی چون انتقال و تغییرات مشخص نبوده و موضوع مذکور سبب پیچیدگی مفهوم دگرگونی در طول زمان شده است.

اگرچه شباهت خاصی در مفهوم دگرگونی و انتقال از نظر «تغییر» وجود دارد، می‌توان سه تفاوت اصلی را بین مفهوم «دگرگونی» و «انتقال» این‌گونه بیان نمود (Yang, 2010): ۱- «دگرگونی» یک فرآیند مداوم است، درحالی‌که «انتقال» به تغییر از یک سیستم به سیستم دیگر از نظر دینامیکی در سیستم‌ها اشاره دارد، که مربوط به جهت‌گیری مجدد یک مسیر

⁷ Transformation

موجود نیست، بلکه در مورد یک مسیر جدید است؛ ۲- «دگرگونی» فرآیندگرا است و «انتقال» بیشتر به عنوان یک نقطه‌ی عطف و تغییر اساسی یا پرش از یک حالت به حالت دیگر در نظر گرفته می‌شود؛ و ۳- از دیدگاه مدیریت، «دگرگونی» یک فرآیند برنامه‌ریزی شده و مداوم است که عمدتاً توسط محرک‌ها و نیروهای درون‌زا هدایت می‌شود (به عنوان مثال فقر، رشد اقتصادی، حکومت). «انتقال» یک فرآیند تغییر غیرخطی است که عمدتاً توسط عوامل و محرک‌های برون‌زا (مثلاً تغییرات اساسی در یک سیستم سیاسی یا اقتصادی، بحران انرژی، تغییرات آب و هوا) انجام می‌شود.

شکل ۴- انتقال و دگرگونی، (Yang, 2010)

۲-۱- مفهوم دگرگونی در شهر

مفهوم دگرگونی شهری در اوایل قرن نوزدهم، زمانی که نیازهای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی شهر، تحت تأثیر عوامل فیزیکی، شهر را تغییر داد شروع شد (Egercioglu, 2016). دگرگونی شهری می‌تواند فرآیندهای اصلاحی در روند فرسایش شهری را تولید کند (Linchfield, 1992) و برای درک هر چه بهتر آن باید به جنبه‌های خاصی از دگرگونی و تغییر از جمله زمان، مقیاس و مکان توجه ویژه نمود (Zube & Sell, 1986). دگرگونی شهری روش حل مشکلات شهری است که با رویکردی جامع و هماهنگ بر از بین بردن ضعف‌ها و توجه به رشد شهری متمرکز شده است (Donnison, 1993).

رابرتس^۸ (۲۰۰۰) دگرگونی و تغییر شهری را به عنوان یک دیدگاه جامع و یکپارچه، در حال تلاش برای تضمین بهبود مداوم شرایط اقتصادی، فیزیکی، اجتماعی و محیطی تعریف می‌کند و همچنین تغییر در وضع اشتغال و اقتصاد، موضوعات اجتماعی و مرتبط با مردم، فرسودگی کالبدی و نیاز به استفاده از زمین و املاک جدید و کیفیت محیطی و توسعه پایدار را جنبه‌های اصلی دگرگونی می‌داند. درک و اصلاح روند فرسایش شهری، بهبود شرایط زندگی از لحاظ سلامت عمومی، ایجاد زیرساخت‌های فیزیکی و اجتماعی و هماهنگی و حل مشکلات به طور مداوم، را می‌توان در مفهوم دگرگونی برجسته نمود. علاوه بر موارد مذکور، برنامه‌ریزی و هماهنگ کردن مکان‌های موجود به جای ایجاد فضاهای جدید و بازگرداندن پیوستگی از دست رفته در بافت شهری، را می‌توان به عنوان جنبه‌های دیگر دگرگونی، بیان نمود (Egercioglu, 2016).

دگرگونی‌های مختلف شهری می‌تواند به دنبال خود منجر به دگردیسی شهری شود. دگردیسی آرام و پیوسته، همراه با دگرگونی شهر، در طول زمان رخ می‌دهد (حبیبی، ۱۳۹۴). دگردیسی مفهومی مثبت است و در خود ذهنیت حرکت به سوی وضعیت برتر را دارد، حال آن‌که ممکن است در واقعیت چنین نباشد (لطفی، ۱۳۸۶). دگردیسی‌های شهری باعث ایجاد مدینه‌های مختلف بشری می‌شوند که به طور کلی می‌توان در دو دسته مدینه‌های پیش- مدرن و مدینه‌های مدرن تقسیم نمود (آشوری، ۱۳۹۲: ۲۳۰). در مدینه‌های پیش- مدرن، فرهنگ و مدنیت بر پایه دین و زبان قوام می‌یابد و منجر به شکل‌گیری فطرت انسان می‌شود (آشوری، ۱۳۹۲: ۲۳۰). اما مدینه‌های مدرن بر پایه انسانیت و تجربه‌های او به وجود می‌آید (آشوری، ۱۳۹۲: ۲۳۲-۲۳۱). باتوجه به موارد بیان شده تجربه انسان‌شناسانه‌ی شهر، روایت مدنیت شهر است، مدنیتی تبلور یافته در فضا و مکان، مدنیتی که همراه با دگرگونی و دگردیسی مداوم و آرام یا شتابان مکان و فضای شهری دگرگون می‌شود و دگردیسی می‌یابد، مدنیتی حاکی از پایایی شهر و مفهوم آن (حبیبی، ۱۳۹۴: ۳۵). براساس موارد بیان شده و با توجه به آن‌که دگردیسی در بازه‌های خاص زمانی رخ می‌دهد، در پژوهش حاضر تنها به بررسی مفهومی آن پرداخته شده است.

در نهایت دگرگونی شهری به عنوان بخشی از ماهیت پویای شهر صورت می‌گیرد (Thorns, 2002) و می‌تواند از طریق سیاست-گذاری‌های مناسب در جهت مثبت برنامه‌ریزی شود که بر پایه چنین سیاست‌هایی ارزش‌ها و تغییر در ارزش‌ها تعریف می‌گردد (Alkiser et al., 2009).

۲-۲-۲- ابعاد و اهداف دگرگونی شهری

دگرگونی و تغییر در ابعاد مختلف فیزیکی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در شهر پدیدار می‌گردد (Von Wirth et al., 2016). به عبارتی دگرگونی در همه جا از جمله ساختارهای مختلف جهانی مربوط به موضوعات اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی گرفته تا شیوه‌هایی که مربوط به زندگی روزمره مردم می‌شود، اتفاق می‌افتد و هدف آن بهبود کیفیت اجتماعی، اقتصادی و مکانی شهرها، بهبود زندگی مردم و بهبود پیوند رابطه افراد با محیط پیرامون خود می‌باشد (Thorns, 2002). هدف از دگرگونی ممکن است افزایش ظرفیت برای دستیابی به مقادیر و ارزش‌های مطلوب باشد و دگرگونی ممکن است نتایج هم منفی و هم سودمند به همراه داشته باشد (Park et al., 2012).

رابرتس (۲۰۰۰) فرآیند شکل‌گیری دگرگونی و تغییرات شهری را بر پایه پنج هدف مطرح نمود که عبارتند از: ۱- تعیین ارتباط مستقیم و قوی بین ویژگی‌های فضایی و مشکلات اجتماعی فضا؛ ۲- تامین با نیازهای فضایی شکل‌دهنده بافت شهری؛ ۳- رسیدن به استراتژی‌های توسعه اقتصادی، بهبود کیفیت زندگی و رفاه شهری؛ ۴- ارتقاء سیاست‌های شهری بر مبنای فرآیند برنامه‌ریزی مشارکتی و جمعی؛ و ۵- توسعه‌ی استراتژی‌هایی که مناسب‌ترین استفاده از زمین شهری را فراهم، و از پراکندگی غیرضروری شهری جلوگیری می‌کنند.

با توجه به مطالب بیان شده می‌توان بیان نمود که، دگرگونی فرآیندی همیشگی، مداوم، بلند مدت و دارای اثرات طولانی و وسیع در تکامل شهرها است که می‌تواند نتایج و پیامدهایی به صورت تغییرات مثبت و منفی به همراه داشته باشد. به عنوان مثال دگرگونی می‌تواند به وجود آورنده ساختار طبقاتی در مراکز کلان شهرها باشد که منعکس‌کننده گره‌های جدید در سیستم اقتصادی جهان است (Thorns, 2002) و یا نتیجه یک دگرگونی شهری تاثیرگذار می‌تواند، تبدیل فضاهای خالی به مکان‌هایی باشد که انسان‌ها و فعالیت‌های مختلف را به خود جذب می‌کند (Thorns, 2002). پس به نظر می‌رسد که شناسایی اهداف، ابعاد و انواع دگرگونی و تغییرات در شهرها موضوعی ضروری و لازم است زیرا اکنون بیش از هر زمان دیگری در تاریخ، تحت تاثیر شرایط شهری، در دنیای تحت تسلط فرو رفته‌ایم. بنابراین براساس مطالب طرح شده اهداف، ابعاد و انواع فرآیندهای دگرگونی و تغییرات ایجاد شده به سبب آن‌ها را به صورت زیر می‌توان بیان کرد:

جدول ۲- اهداف دگرگونی با توجه به دیدگاه نظریه پردازان

اهداف دگرگونی	
(Donnison, 1993)	از بین بردن ضعف‌ها و توجه به رشد شهر
(Roberts, 2000)	بهبود مداوم شرایط اقتصادی، فیزیکی، اجتماعی و محیطی
(Thorns, 2002)	ایجاد شرایط مطلوب برای زیستن- بهبود کیفیت اجتماعی، اقتصادی و مکانی شهرها- بهبود پیوند رابطه افراد با محیط پیرامون
(Alkiser et al., 2009)	تعریف ارزش‌ها و تغییر در ارزش‌های موجود
Edwards- Schachter & Wallace, 2017;) Fougere, Segercrantz, & Seeck, 2017; (Schubert, 2018	شکل دادن به جامعه و ایجاد ساختار در ابعاد مختلف دگرگونی

با توجه به بررسی‌های صورت گرفته (جدول ۳) دگرگونی دارای ابعاد مختلف فیزیکی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و زیست محیطی می‌باشد که هر یک از عوامل مطرح شده می‌توانند بر یکدیگر تاثیر گذار باشند و در ارتباط با زمینه‌ها و حوزه‌های مختلف بسیاری هم چون فناوری، رفتاری، فرهنگی، سازمانی، اعتقادی و.. مطرح شوند.

جدول ۳- ابعاد دگرگونی با توجه به دیدگاه نظریه پردازان

ابعاد دگرگونی	
(Roberts, 2000)	اقتصادی- فیزیکی- اجتماعی- محیطی
(Thorns, 2002)	اقتصادی- سیاسی- فرهنگی- اجتماعی- زیست محیطی
(Egercioglu, 2016)	اجتماعی- فرهنگی- اقتصادی- فیزیکی
(Von Wirth et al., 2016)	فیزیکی- اقتصادی- اجتماعی- سیاسی

تغییرات ایجاد شده در ارتباط با دگرگونی‌های مختلف شهری را به صورت زیر می‌توان بیان نمود:

جدول ۴- انواع دگرگونی‌ها و تغییرات ایجاد شده تاثیرگذار با توجه به دیدگاه نظریه پردازان

تغییرات ایجاد شده ناشی از دگرگونی‌ها	
(Giddens, 1987)	الگوهای سکونت
(Warde, 1991)	تغییر محیط ساخته شده از طریق نوسازی و ساخت مجدد- ظهور انواع خاصی از خدمات- تغییر در استفاده مجدد از زمین- سرمایه گذاری در اشکال جدید در حوزه ساختمان
(Thorns, 2002)	تغییر در ساختار شهر، زندگی شهری و شخصی، روابط افراد و جوامع و رابطه با طبیعت- تغییر در فرآیندهای مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و زیست محیطی- تغییر در بهداشت عمومی- تغییر مسکن- ایجاد اشکال جدید حمل و نقل- تغییر شکل شهر- تغییر در ایده، نوآوری و دانش
(Travisi et al. 2010)	پراکندگی شهری- تغییر در فاصله‌های مکانی، حمل‌ونقل و مصرف انرژی- ترافیک
(Castles et al. 2013)	اصلاحات و گسترش اقتصاد- تحرک و جابه جایی
(Edwards- Schachter & Wallace, 2017)	تغییر در آب و هوا، فقر، فقدان برابری، عدالت اجتماعی و تغییر شکل جامعه
(Wittmayer et al. 2019)	تغییرات اجتماعی- رشد هوشمند

۲-۳- تغییرات محیط شهری

طبق گفته یتلسون^۹ (۱۹۷۸)، جزء اصلی در تجربه‌ی مناطق شهری، تجربه‌ی تغییر^{۱۰} است. براساس نظر یتلسون (۱۹۷۸) شهرها تغییر می‌کنند، چون مردم کارهایی می‌کنند که آنها را تغییر دهند و ما نه تنها شهر را تجربه می‌کنیم، بلکه آن را تغییر نیز می‌دهیم و واقعیت تغییر شهر هم تجربه ما را از آن تغییر می‌دهد. تغییر، نه مستمر و تدریجی است و نه به طور مداوم بی-نظم، بلکه دوره‌ای (اپیزودیک) است (Gunderson and Holling, 2002). دوره‌های تغییر شامل، دوره‌های ایستایی و شکنندگی در حال رشد، دوره‌های اصلاح یا فروپاشی و دوره‌های سازماندهی مجدد برای احیاء و بازسازی است (Gunderson and Holling, 2002).

تغییرات شهری را می‌توان به‌طور کلی به‌مثابه‌ی عمل مهیا نمودن یک راه‌حل برای مشکلات اقتصادی، فیزیکی، اجتماعی و سیاسی، در یک حالت جامع، برای یک محیط شهری تغییر یافته، بیان نمود (Von Wirth et al., 2016). یک تعبیر نسبتاً جدید از تغییرات محیطی، بر پایه قبول این موضوع است که مردم در پی کسب منفعت از محیط اطراف خود هستند و به‌دلیل دستیابی به آن‌ها تغییراتی را در محیط خود ایجاد می‌کنند (Dandy et al., 2019). این مزایا را می‌توان به‌عنوان اکوسیستم فراهم‌کننده منابع دانست (غذا، آب و...) که برای محافظت و ارتقاء زندگی، محیط را حفظ می‌کنند و نظم می‌بخشند و عناصر قابلیت زندگی را فراهم می‌کنند که از لحاظ فرهنگی ضروری، ارزشمند یا مهم هستند (Schröter et al., 2014).

۲-۳-۱- انواع فرآیندهای تغییرات شهری و پیامدهای آن

از نظر سل و زوبه (۱۹۸۶) تغییرات به‌طور فیزیکی در رشد و بازسازی شهرها، به‌طور جمعی به‌صورت تغییرات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، و به‌طور فردی با تغییر خود ساکنان شهر ظاهر می‌شوند و این حالت‌های تغییر به یک سیستم پویا متصل می‌شوند که در آن پاسخ اصلی به تغییر، تغییر بیشتر است (Sell & Zube, 1986).

⁹ Ittelson

¹⁰ Change

لینچ (۱۹۷۲، ۱۹۰)، «تغییر در محیط ممکن است شامل یک پیشرفت یا یک فرسودگی، یک توزیع مجدد ساده، یک تغییر شدت یا یک تغییر شکل باشد، می‌تواند یک خرابی و به دنبال آن یک بازسازی، یک سازگاری با شرایط جدید، یک تغییر ارادی یا یک تغییر خارج از کنترل باشد». سل و زوبه (۱۹۸۶) تغییراتی که با دخالت انسان به وجود آمده و تغییراتی را که در اثر نیروهای طبیعی ایجاد شده را به عنوان انواع تغییرات شهری مطرح نمودند. آن‌ها سه بعد اصلی تغییرات شهری که به انسان وابسته است را شناسایی نمودند: تغییر و تحولات محله‌ای (نوسازی شهری، اصالت‌بخشی)؛ تحرک، انتقال و جابه‌جایی (به عنوان مثال الگوهای حرکت)؛ و رشد شهری (Sell & Zube, 1986). تغییرات محیط طبیعی ممکن است زندگی اجتماعی، روابط اجتماعی، هویت فرهنگی و خود، و سلامت روان فرد را که در مکان‌های خاص نهفته است تضعیف کند (Fried, 2000; Manzo & Perkins, 2006). تغییراتی که با دخالت انسان‌ها همراه است مانند تغییر در کاربری زمین می‌تواند منجر به نابودی محصولات کشاورزی، زیستگاه حیات وحش، و از بین رفتن کیفیت مناطق خوش‌منظره شود (Lai and kreuter, 2012) و یا تغییرات در افزایش اندازه، تراکم و ناهمگونی در ایجاد ساختمان‌ها، در تغییر روابط اجتماعی تاثیر گذاشته و منجر به ایجاد تنوع بیشتر و تغییر در روابط افراد می‌گردد (Thorns, 2002). علاوه بر این، تغییرات مذکور آغازگر تغییرات در نظام‌های اختلال (مثل، آتش‌سوزی دوره‌ای)، چرخه‌های بیوشیمیایی، و دیگر فرآیندهای زیست‌محیطی هستند (Dale, Archer, Chang, & Ojima, 2005). تغییرات محیطی، می‌توانند به شکل اختلالات ناگهانی و تدریجی رخ دهند (Bronen et al., 2009). برخی از این اختلالات در مقیاس جهانی هستند و ممکن است اثرات ترکیبی مانند تغییرات اقلیمی را به همراه داشته باشند (Dandy et al., 2019).

شهری‌سازی و تغییرات محیطی که به همراه دارد، نه تنها بر محیط فیزیکی تاثیر می‌گذارد، بلکه «تصورات و بینشی که افراد در مورد محیط خود دارند، و همچنین سنت‌ها، ارزش‌ها و اهداف آن‌ها» را نیز شکل می‌دهند (Antrop, 2000: 258). چنین تغییراتی ممکن است با پیوند افراد به محیط تداخل داشته باشند، و منجر به عواقب روانی مانند احساس از دست دادن، غم و اندوه، اضطراب، جدایی و غربت شوند (Fried, 2000; Milligan, 2003). پس تغییرات قابل توجه و خاص در محیط‌های شهری، می‌تواند چالش‌هایی را برای پیوندهای موثر افراد با مکان‌ها ایجاد کند (Von Wirth et al. 2016). چالش‌های ناخواسته زیادی که در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، اکولوژیکی و سلامتی مطرح می‌شوند (Bettencourt & West, 2010). با توجه به مطالب بیان شده انواع فرآیندهای تغییرات شهری (شکل ۵)، با توجه به دیدگاه نظریه پردازان به قرار زیر می‌باشند:

اقتصادی، اجتماعی، اکولوژیکی، سلامتی Bettencourt & West, 2010	انسان ساخت شامل طرح های شهری Oliveira, 2016	ناگهانی (حوادث طبیعی مانند آتش سوزی، سیل، زلزله، و فوران آتش فشان)- تدریجی (افزایش شوری آبراهه ها، فرسایش خاک، از دست رفتن تنوع زیستی، تخریب زمین و آب) Bronen et al., 2009
اقتصادی، فیزیکی، اجتماعی و سیاسی Von Wirth et al., 2016	انسانی (مانند: افزایش اندازه، تراکم و ناهمگونی در ایجاد ساختمان ها) Thorns, 2002	ارادی- غیرارادی Lynch. 1972
مصنوع و یا با دخالت انسان (مانند: تغییر و تحولات محله ای- تحرک، انتقال و جابه‌جایی- رشد شهری) و طبیعی Sell & Zube, 1986	انسانی (مانند: تغییر کاربری زمین) Lai and kreuter, 2012	بلند مدت، میان مدت و کوتاه مدت Snickars et al, 1982
فیزیکی (رشد و بازسازی شهرها)- جمعی (تغییرات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی)- فردی (تغییرات ساکنان شهرها) Sell & Zube, 1986 Zube & Sell, 1986	آهسته، متوسط و سریع Wegener, Gnad and Vannahme, 1986	انواع فرآیند تغییرات محیط شهری

شکل ۵- انواع فرآیند تغییرات محیط شهری

۲-۳-۲- نقش مقیاس و زمان در تغییرات محیط شهری

ماهیت تغییرات محیط شهری پویا است و ابعاد مختلفی بر آن تاثیرگذار می‌باشد. تغییر در فضا از محلی به منطقه ای و سپس به جهانی و با گذشت ماه‌ها به هزاره‌ها و به لحاظ مسافتی از یک متر تا ده‌ها هزار کیلومتر را در بر می‌گیرد (Gunderson and Holling, 2002). تغییرات محیطی می‌تواند، در مقیاس‌های متنوع، از یک اتاق تا یک منطقه و در بافت‌های مختلف، از محلات و مناطق شهری و روستایی تا زمین‌های بیابانی را شامل شود (Zube & Sell, 1986). بنابراین پویایی در مقیاس تغییرات وجود دارد. به طوری که یک تغییر می‌تواند ابتدا در کوچک‌ترین مقیاس شهری (محل) صورت پذیرد و سپس در مقیاس شهر، کشور و جهان گسترش یابد و یا برعکس ابتدا در مقیاس جهانی پدیدار گردد و سپس در مقیاس محلی رخ دهد. تغییرات در محله عمدتاً به تغییر در مکان‌های خاص، معمولاً در داخل شهر و یا بخش‌های قدیمی‌تر مناطق شهری مربوط است. تاکید چنین تغییراتی بر عوض کردن شرایط و خیم توسط دولت یا دخالت بخش خصوصی است (Sell & Zube, 1986).

متغیرهایی مانند مقیاس و زمان در تغییرات شهری به‌عنوان عوامل موثر بر ادراک فردی و گروهی مطرح هستند. هر تغییر دارای یک بعد زمانی نیز هست که می‌تواند به‌صورت روزانه یا هفتگی برای تغییرات با مقیاس کوچک و بافت ساده، و به‌صورت سالیانه برای تغییرات با مقیاس وسیع و بافت پیچیده برآورد گردد (Zube & Sell, 1986). بنتلی (۱۹۹۹) معتقد است در نتیجه‌ی نیروی زمان، بافت کالبدی شهرها همراه با تحولات فرهنگی و اجتماعی تغییر می‌کند. بر اساس این دیدگاه، شرایط تاریخی نیازهایی دارد و از قوانین غیر قابل انعطافی پیروی می‌کند و فرم شهر، در حقیقت پاسخی است منطقی به این نیازها (موریس، ۱۳۸۵). زمان‌بندی تغییر باید به‌صورتی باشد که با ذهن افراد ساکن در محدوده ایجاد تغییرات، هم‌خوانی داشته باشد (Oliveira, 2016). هم چنین زمان و مقیاس تغییر هم باید به‌منظور ادراک صحیح افراد و نوع رابطه افراد با محیط شهری با یکدیگر تطابق داشته باشند (Zube & Sell, 1986). زمان عامل مهمی است که توسعه‌دهندگان شهر باید در اجرای طرح‌های خود در نظر بگیرند. تغییرات واقعی، همیشه دیرتر از زمانی که اقدام به ایجاد آن‌ها می‌شود به نتیجه می‌رسند (Oliveira, 2016). بنابراین زمان در فرآیند تغییرات تاثیرگذار است. ویگنر و همکاران (۱۹۸۶) بیان می‌کنند که فرآیندهای تغییرات شهری بر پایه مجموعه‌ای از ابعاد توصیفی و بر اساس یک طرح محرک-پاسخ ساخته می‌شوند. بعد اول، خود فرآیند یا محرک را مشخص می‌کند. بعد دوم مشخص می‌کند که کدام حوزه تحت تاثیر تغییر قرار دارد. چهار بعد دیگر، نوع پاسخی را مشخص می‌کند که در آن حوزه تحت تاثیر محرک قرار می‌گیرد: زمان پاسخ، زمانی را نشان می‌دهد که به‌طور عادی بین تحریک و اولین نشانه پاسخ سپری می‌شود. طول مدت پاسخ‌گویی نشانگر زمانی است که به‌طور معمول بین اولین نشانه پاسخ و پایان آن می‌گذرد، یعنی زمان لازم برای پاسخ، که کار خود را در رابطه با آن حوزه خاص انجام دهد. این زمان ممکن است چرخه عمر آن حوزه نیز خوانده شود. سطح پاسخ به مدت زمان پاسخ مربوط است. آخرین بعد، برگشت‌پذیری پاسخ، نشان‌دهنده درجه‌ی تغییر جهت فرآیند است. جدول زیر ابعاد فوق را نشان می‌دهد که خلاصه شده‌ی فرآیندهای تغییرات شهری انتخاب شده است که در سه سطح زمان پاسخ، مدت زمان پاسخ و سطح پاسخ متفاوت سازمان‌یافته است (Wegener, Gnad and Vannahme, 1986).

جدول ۵- فرآیندهای تغییر شهری

سطح	فرآیند تغییر	حوزه متاثر از تغییر	زمان پاسخ (سال)	طول مدت پاسخ (سال)	سطح پاسخ	قابلیت برگشت
یک آهسته	ساخت و ساز	ساختمانهای صنعتی	۳-۵	۵۰-۱۰۰	پایین	بسیار پایین
	ساخت و ساز مسکونی	ساختمانهای مسکونی	۲-۳	۶۰-۸۰	پایین	پایین
	ساخت ترابری	سیستم حمل و نقل	۵-۱۰	۱۰۰ <	پایین	تقریباً غیر قابل برگشت
دو سرعت متوسط	تغییر اقتصادی	اشتغال / بیکاری	۲-۵	۱۰-۲۰	متوسط	قابل بازگشت
	تغییر جمعیتی	جمعیت / خانوارها	۰-۷۰	۰-۷۰	پایین / بالا	تقریباً قابل بازگشت
سه سریع	تغییر فن آوری	وسيله حمل و نقل	۳-۵	۱۰-۱۵	متوسط	خیلی پایین
	تحرک کار	تصرف محل کار	< ۱	۵-۱۰	بالا	قابل بازگشت

سطح	فرآیند تغییر	حوزه متاثر از تغییر	زمان پاسخ (سال)	طول مدت پاسخ (سال)	سطح پاسخ	قابلیت برگشت
	تحرك مسكونی	تصرف مسكن	<1	۵-۱۰	بالا	قابل بازگشت
	تحرك روزانه	ترافیک	<1	۲-۵	بالا	قابل بازگشت

منبع: (Wegener, Gnad and Vannahme, 1986)

در دسته‌بندی دیگری به لحاظ زمانی اسنیکرز و همکاران^{۱۱} (۱۹۸۲)، فرآیندهای بلند مدت، میان مدت و کوتاه مدت را به عنوان فرآیندهای تغییرات شهری مطرح می‌کنند. در طول زمان تغییرات می‌توانند برگشت‌ناپذیر یا به آرامی برگشت‌پذیر باشند (Gunderson and Holling, 2002). با توجه به مطالب بیان شده، زمان و مقیاس تغییرات، در نحوه انجام و ادراک تغییرات محیط شهری، ارتباط قابل توجه و مهمی با یکدیگر دارند. مقیاس را می‌توان در دو حالت متفاوت در نظر گرفت: حالت اول به مقیاس و یا اندازه تغییر اشاره دارد که متاثر از زمان می‌تواند تغییر روزانه، هفتگی، سالانه و... باشد و حالت دوم به مقیاس و یا وسعت مکان و یا حوزه‌ها و زمینه‌های گوناگون (به طور مثال حوزه فناوری، رفتاری، سلامتی و ...) تغییرات اشاره دارد که به منظور ادراک مناسب و مطلوب انسان باید مدت زمان انجام یک تغییر با اندازه و مقیاسی مشخص، با مقیاس و یا وسعت مکان و زمینه‌های مختلف تغییرات، هماهنگی داشته باشد. از رابطه بین مدت زمان و مقیاس تغییر می‌توان تعبیر به سرعت تغییرات نمود. به‌طور مثال تغییرات روزانه برای مقیاسی کوچک و بافتی ساده و تغییرات سالانه با وسعت تغییرات وسیع و در ابعاد مختلف، برای مقیاسی بزرگ و بافتی پیچیده می‌باشد. در نهایت زیستگاه‌های انسانی طی مدت زمان و مقیاس‌های مختلف، با تلاش‌های فرآیندها از سوی نسل‌های متعدد تغییر و تکامل می‌یابند. تغییر در حوزه شهری موضوعی همیشگی است که در انواع و ابعاد مختلفی پدیدار می‌گردد. اما فهم هرچه بهتر تغییرات در موضوعات انواع، فرآیندها، پیامدها و... نیازمند آگاهی پیدا کردن از فرآیندهای ادراک و پاسخ انسان به تغییرات محیطی است.

۳- روش پژوهش

به‌منظور بررسی مفهومی، پی بردن به اهداف و انواع مختلف انتقال، دگرگونی و تغییرات محیط شهری در بخش مبانی نظری، از روش اسنادی برای جمع‌آوری اطلاعات و مبانی مورد نیاز بهره گرفته شد. از روش تحلیل محتوای کیفی برای پی بردن به ارتباط میان مفاهیم مذکور و برهم کنش آن‌ها استفاده شده است. تحلیل محتوا، روشی تحلیلی برای دستیابی به نتایج معتبر و قابل تکرار از داده‌های استخراج شده از متن است (رایف و همکاران، ۱۳۸۵). علاوه بر این، از روش فراترکیب برای تحلیل یافته‌های کیفی مربوط به انتقال، دگرگونی و تغییرات شهری و ارتباط آن‌ها بر هم نیز استفاده شده است. فراترکیب از اقسام روش‌های فرامطالعه و رویکردی منسجم برای تجزیه و تحلیل داده‌ها است. فراترکیب، ترکیب تفسیرهای داده‌های اصلی مطالعه‌های منتخب است که با فراهم کردن یک نگرش نظام‌مند از طریق ترکیب پژوهش‌های کیفی مختلف به کشف موضوع‌ها و استعاره‌های جدید و اساسی می‌پردازد و با این روش، دانش جاری را ارتقاء داده و دید جامع و گسترده‌ای را به مسائل به‌وجود می‌آورد (سهرابی و همکاران، ۱۳۹۰). در نتیجه این پژوهش، بر پایه مرور متون و اسناد مرتبط در زمینه‌ی دگرگونی، انتقال و تغییرات شهری، به بررسی و تحلیل آراء و نظرات صاحب‌نظران و بیان نحوه ارتباط مفاهیم مذکور و شفاف‌تر نمودن آن‌ها پرداخته است. بنابراین به منظور دستیابی به هدف اصلی پژوهش با استفاده از روش فراترکیب، مقالات علمی و پژوهشی انگلیسی منتشر شده در پایگاه‌های معتبر و با کلید واژه‌های مختلف مرتبط با انتقال، دگرگونی، تغییرات شهری و رابطه مفاهیم مذکور جستجو شده‌اند.

۴- بحث و یافته‌ها

به‌طور کلی با بررسی‌های صورت گرفته و فراترکیب نظریه‌های موجود، تعریف نسبتاً مشخصی از اصطلاحات «دگرگونی» و «انتقال» وجود ندارد. آنچه در مفهوم انتقال مشخص است، این است که در هر شرایط و نوعی که اتفاق بی‌افتد (تکاملی،

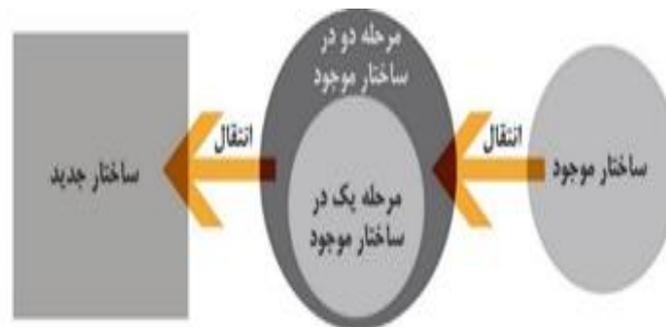
¹¹ Snickars, F., Johansson, B. and Leonardi, G.

هدفمند، تدریجی و دگرگون شده)، تغییر شکل و یا تغییر حالتی نهفته دارد که می‌تواند منجر به ایجاد ساختاری جدید و یا تحول و حرکت در ساختار موجود با پیشرفت در ابعاد مختلف و طی نمودن مراحل تولد، رشد، بلوغ و مرگ گردد. در هر دو حالت یعنی ساختار جدید و یا تحول در یک ساختار، انتقال با هدف ایجاد تعادل ایجاد می‌شود (شکل ۶).

شکل ۶. انتقال با ایجاد ساختاری جدید و یا با تحول و حرکت در ساختار موجود

با توجه به چرخه‌های تطبیقی برای رسیدن به چرخه‌ی انطباق دگرگون شده، چندین بار تحول و انطباق‌پذیری تدریجی می‌تواند صورت پذیرد و سپس سیستم دگرگون شود و در نهایت انتقال رخ دهد. با توجه به مطالب بیان شده می‌توان نوع سوم را برای انتقال در نظر گرفت که متشکل از تحول و سپس دگرگون شدن ساختار تحول یافته و در نهایت انتقال به ساختاری جدید است (شکل ۷).

شکل ۷. انتقال همراه با تحول و سپس ایجاد ساختاری جدید

انتقال به‌عنوان سیستمی پیچیده، پویا و نامشخص، همراه با فرآیندهای دگرگونی است که در آن‌ها ساختارها، نهادها، رفتارها، فرهنگ‌ها و شیوه‌های موجود تجزیه می‌شوند و منجر به تکامل و تحول در ساختار موجود و یا ایجاد ساختاری جدید می‌شوند. فرآیندهای دگرگونی به‌صورت گسسته و مداوم بوده و منجر به تغییرات در ابعاد مختلف فیزیکی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و... فرم، عملکرد و یا موقعیت به حالتی دیگر می‌شود.

جدول ۶- ویژگی‌های انتقال و دگرگونی

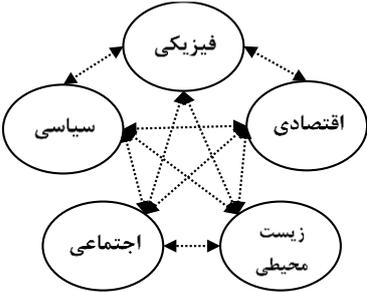
ویژگی‌های انتقال	ویژگی‌های دگرگونی
متشکل از فرآیندهای دگرگونی	متشکل از تغییرات در ابعاد مختلف
روند غیرخطی	دارای فرآیند
غیرقابل برگشت	غیر قابل برگشت و یا برگشت پذیر
هدفمند و یا تکاملی	عامدانه و یا غیرعامدانه
طول مدت انتقال ۲۵-۵۰ سال	فرآیندی مداوم

با توجه به مطالب بیان شده و فراترکیب آن‌ها، محرک‌های داخلی و بیرونی تغییر، بر شکل‌گیری انتقال تاثیرگذار می‌باشند. در شهرها یک عامل انتقال وجود ندارد و مسئولین بخش‌های مختلف و هم‌چنین عوامل و شرایط محیطی، به‌منظور انتقال به شرایطی دیگر بسیار مهم و تاثیرگذار هستند.

هدف اصلی دگرگونی شهری را می‌توان با توجه به مطالب بیان شده و فراترکیب نظریه‌های مطرح شده، ارتقاء و ایجاد ساختاری منسجم و مطلوب در ابعاد مختلف مطرح و در زمینه‌ها و حوزه‌های گوناگون شهری، از طریق برنامه‌ریزی و تعریف ارزش‌ها و یا بازتعریف ارزش‌ها موجود در هریک از ابعاد، به منظور شکل‌گیری و ارتقاء شرایط مناسب و مطلوب زندگی و هم‌چنین ارتقاء و

بهبود ارتباط انسان با محیط شهری دانست. بنابراین اهداف دگرگونی را در دو حالت می‌توان در نظر گرفت: حالت اول به دنبال ایجاد ساختاری جدید و حالت دوم به دنبال ارتقاء و بهبود ساختار موجود می‌باشد. همان‌طور که مشخص است اهداف دگرگونی همانند اهداف انتقال بوده و منجر به تغییرات مختلفی می‌گردد. تغییرات ایجاد شده را می‌توان در چهار ساختار شهری، فردی، سازمانی و مدیریتی و در نهایت دانش و اطلاعات دسته‌بندی نمود که هر یک از ساختارهای طرح شده، دارای ابعاد مختلف (فیزیکی، اقتصادی و...) می‌باشند. با توجه به مطالب طرح شده اهداف و انواع دگرگونی، ابعاد دگرگونی، نحوه اثرگذاری ابعاد بر یکدیگر، پیامدها و تغییرات ایجاد شده ناشی از اهداف را به صورت زیر می‌توان دسته‌بندی نمود:

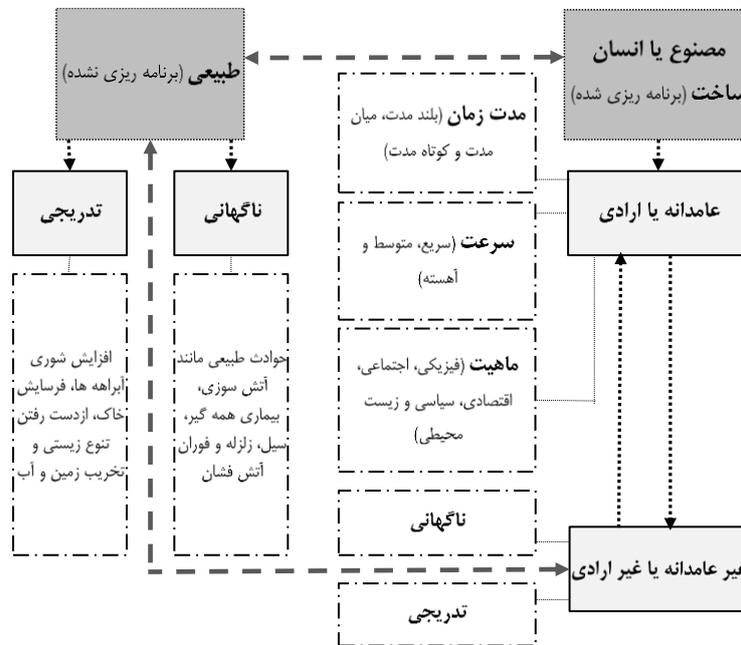
جدول ۷- اهداف و انواع دگرگونی، ابعاد و نحوه اثرگذاری دگرگونی و انواع تغییرات ایجاد شده ناشی از دگرگونی

هدف دگرگونی	انواع دگرگونی	ابعاد دگرگونی	نحوه اثرگذاری ابعاد بر یکدیگر
<ul style="list-style-type: none"> - ایجاد ساختاری جدید - ارتقاء و بهبود ساختار موجود 	<ul style="list-style-type: none"> - برنامه ریزی شده (عمدی) - برنامه ریزی نشده (غیرعمدی) 	<ul style="list-style-type: none"> فیزیکی اقتصادی اجتماعی سیاسی زیست محیطی 	
تغییرات ایجاد شده			
ساختار شهری	ساختار فیزیکی شهر	تغییر در محیط ساخته شده مانند تغییر در اشکال جدید مسکن، کاربری زمین، نما و ... - تغییر فاصله های مکانی- پراکندگی شهری و ...	
	ساختار طبیعی شهر	تغییرات اقلیمی، تغییر مناظر طبیعی و ...	
	ساختار اجتماعی شهر	تغییر در روابط افراد با یکدیگر، طبیعت و مکان های مختلف شهری، شکل گیری الگوهای جدید سکونت، تحرک و جابجایی، تغییر در عدالت اجتماعی، کاهش و یا افزایش فقر و ...	
	ساختار اقتصادی شهر	تغییر سرمایه‌گذاری در اشکال جدید حوزه ساختمان و مسکن، تغییر در مصرف انرژی و ...	
ساختار سیاسی شهر	تغییر در فرآیندهای مختلف سیاسی و ارتباط با کشورهای دیگر و ...		
ساختار فردی	تغییر در زندگی شخصی، تغییر در روابط افراد، تغییر در سیستم های رفتاری و اعتقادی و ...		
ساختار سازمانی و مدیریتی	ظهور خدمات جدید، تغییر در قوانین مربوط به بهداشت عمومی، ساختمان و مسکن، حمل و نقل و مصرف انرژی، تغییر در فرآیندهای مختلف مدیریتی و ...		
ساختار دانش و اطلاعات	تغییر در ایده، فناوری، دانش و تکنولوژی و ...		

آن چه مشخص است دگرگونی می‌تواند نتیجه یک اقدام برنامه‌ریزی شده (عامدانه) و یا نشده (غیرعامدانه) باشد که به دنبال خود تغییرات و پیامدهای سودمند و یا غیرسودمندی در پی دارد. از این رو کشف سناریوهای مختلف فرآیند دگرگونی در افزایش آگاهی و شناخت از محیط شهری و در پی آن ایجاد و ارتقاء رابطه بین انسان و محیط کمک به‌سزاء و قابل توجهی می‌کند. فرآیندهای دگرگونی و تغییر برای وجود شهر ضروری و بخشی از شهرسازی را شکل می‌دهند. وضعیت رفتن از یک موقعیت اولیه به موقعیتی دیگر به‌عنوان نتیجه فرآیند دگرگونی، یک گذار خاص را در ابعاد مختلف فیزیکی، معماری، شهرسازی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ... ایجاد می‌کند. در نهایت دگرگونی به‌عنوان مفهومی نسبتاً جدید، کلان، پیچیده و ورای همه مفاهیم و رویکردهای شهرسازی و همچنین فاقد وجود یک نظریه توضیحی واحد است که می‌تواند مفاهیمی هم چون تغییرات محیط شهری را پوشش دهد.

انواع تغییرات مطرح شده در شکل ۵ (انواع فرآیند تغییرات محیط شهری) بخش مبانی نظری، می‌توانند برهم اثرگذار باشند. برای مثال تغییر در افزایش تراکم و ناهم‌گونی ساختمان‌ها، می‌تواند بر روابط اجتماعی و روابط افراد با مکان‌های مختلف شهری موثر باشد. علاوه بر موضوع مطرح شده تغییرات انسان ساخت و طبیعی هم می‌توانند بر یکدیگر تاثیرگذار باشند. به‌عنوان نمونه تغییر در حجم ساخت‌وساز در شهر و خارج حریم شهر (مثلاً در باغات) می‌تواند باعث از بین رفتن مناظر طبیعی،

گرمایش زمین و هم‌چنین زیستگاه حیوانات شود و یا شیوع یک بیماری همه‌گیر و ناگهانی می‌تواند بسیاری از قوانین و ساختارهای سازمانی و مدیریتی را دست‌خوش تغییر کند. به‌عبارتی تغییر در یک سیستم می‌تواند منجر به ارتقاء و یا اختلال در سیستم دیگری شود. بنابراین به‌منظور تغییر در هر سیستمی باید به شرایط و زمینه‌ی تغییرات و عوامل اثرگذار بر آن تغییر توجه ویژه نمود که از ایجاد تغییرات برنامه‌ریزی نشده نامطلوب جلوگیری شود. در نهایت آنچه مشخص است، آنست که اغلب تغییرات شناسایی شده فیزیکی و کالبدی می‌باشند. بنابراین با توجه به موارد مطرح شده انواع تغییرات محیط شهری و رابطه آن‌ها را به‌صورت زیر می‌توان نشان داد:

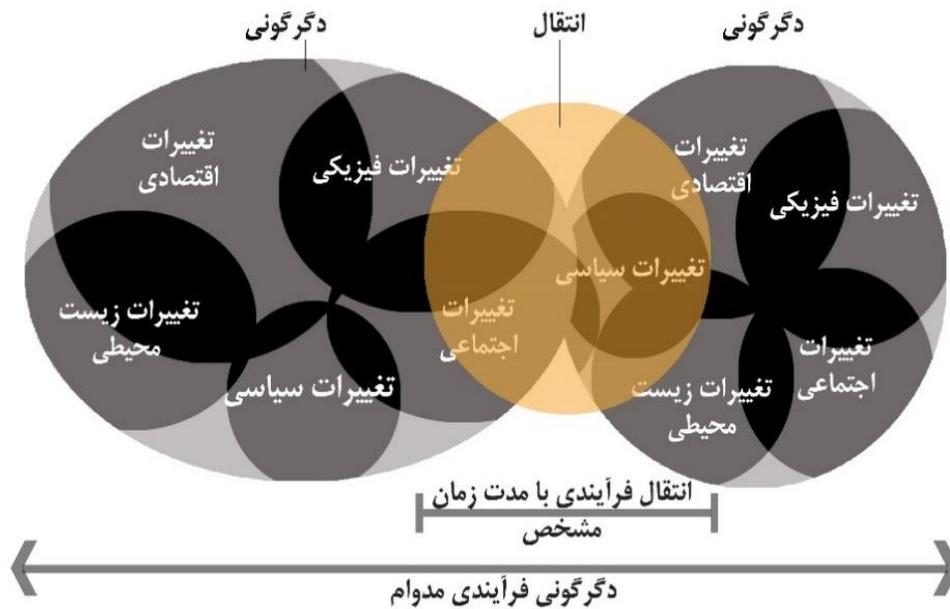

شکل ۸- انواع تغییرات محیط شهری و روابط آن‌ها با یکدیگر

با روش فراترکیب، تفسیرهای داده‌های اصلی در موضوع تغییرات شهری و بررسی آن‌ها، ویژگی‌ها و اهداف بسیاری توسط نظریه‌پردازان مختلف برای انجام تغییرات شهری بیان شد که در نهایت هدف اصلی را می‌توان ایجاد راه‌حلی برای برطرف نمودن مشکلات در راستای حفظ محیط، ایجاد نظم و شرایط قابل زندگی دانست که منجر به ارتقاء یا فرسودگی و یا تغییر شکل و ساختار یک سیستم می‌شود. تغییرات محیط شهری را می‌توان به‌صورت کلی در دو حالت در نظر گرفت: حالت اول تغییرات نمایان که آشکارا رخ می‌دهند و ملموس‌تر و محسوس‌تر می‌باشند، حالت دوم تغییرات نهان هستند که در طول زمان و به‌صورت آهسته و شاید در مواردی به یک‌باره بروز می‌نمایند.

انتقال و دگرگونی‌های مختلف منجر به تغییرات گوناگون در شهر می‌شوند. بنابراین این‌گونه می‌توان بیان نمود که تغییرات در ابعاد متفاوت می‌توانند به‌عنوان عناصر تشکیل دهنده یک دگرگونی باشند. تغییرات علاوه بر حل مشکلات شهری، در صورتی که به عواملی چون محیط تغییر، زمان، مقیاس و خصوصیات و ویژگی‌های افراد ساکن در محیط توجه نکند، خود پیامدهای دیگری را می‌تواند به همراه داشته باشد که در نهایت منجر به ایجاد مشکل دیگری می‌شود. زمان‌بندی تغییرات باید به صورتی باشد که با ذهن افراد ساکن در محدوده ایجاد تغییرات هم‌خوانی داشته باشد. هم‌چنین زمان و مقیاس تغییر به منظور طی کردن فرآیند ادراک توسط انسان‌ها و ایجاد ارتباط مناسب با محیط شهری باید با هم در تطابق باشد. پیامدهای تغییرات در صورت رعایت نکردن موارد مطروحه می‌تواند منجر به تغییر شکل، خرابی یا بازسازی، تضعیف روابط اجتماعی افراد، از بین رفتن کیفیت مناظر و... شود. در نهایت با توجه به مطالب بیان شده و هم‌چنین عوامل و عناصر مطرح شده، می‌توان بیان نمود که محرک‌های داخلی و بیرونی و عاملان انسانی باعث تغییرات مختلف شهری به‌صورت نمایان و نهان می‌شوند. عوامل و نحوه ارتباط آن‌ها را به‌صورت شکل زیر می‌توان نشان داد:

همچنین بر اساس مطالعات پیشین، می‌توان عوامل و محرک‌هایی مانند قدرت، رهبری سیاسی، آموختن از بلاای طبیعی، مسئولیت‌پذیری، افزایش واسطه‌های دولتی و خصوصی، مشارکت اجتماعی و نوآوری، را به‌عنوان محرک‌ها و عوامل درونی، و نیز شرایط سیاسی، اقتصادی، فیزیکی و اجتماعی خارجی، بحران انرژی، شرایط زیست‌شناختی خارجی و تغییرات اقلیمی، را به‌عنوان محرک‌های بیرونی، بر شکل‌گیری و ایجاد انتقال و دگرگونی موثر دانست. این عوامل درونی و بیرونی می‌توانند هم‌راستا با هم بر شروع انتقال تاثیر گذاشته و یا در تقابل با هم به‌عنوان مانع عمل نمایند. تقابل مذکور تا جایی که سیستم موجود غیرقابل دفاع گردد، ادامه می‌یابد و در نهایت انتقال صورت می‌پذیرد.

شکل ۱۰- رابطه انتقال و دگرگونی

از طرفی دیگر، همان‌طور که در تصویر بالا مشاهده می‌شود، میان مفاهیم تغییر و دگرگونی، رابطه‌ای دو سویه وجود دارد که نه تنها نشان‌دهنده تاثیر دگرگونی‌های فیزیکی، اجتماعی، اقتصادی و... بر تغییرات شهری می‌باشد، بلکه مشخص می‌کند که تغییرات در ابعاد متفاوت می‌توانند به‌عنوان عناصر تشکیل‌دهنده یک دگرگونی نیز محسوب شوند. بنابراین برای ارائه یک بازتعریف کلی از مفهوم تغییر، می‌توان گفت که تغییرات در محیط شهری به‌صورت فرآیندهایی پویا، دوره‌ای و جزء اصلی در تجربه شهر می‌باشند که دارای چهار مرحله بهره‌برداری، حفاظت، تخریب خلاق و تجدید هستند و هدف نهایی تغییرات شهری، حل مشکلات شهری در ابعاد مختلف مکانی و انسانی است، هرچند که ممکن است همیشه این هدف مقرر نگردد.

۶- منابع

۱. آشوری، داریوش. (۱۳۹۲). *ما و مدرنیته*. تهران: موسسه فرهنگی صراط.
۲. اولیویرا، ویتور. (۲۰۱۶). *مورفولوژی شهری: مقدمه‌ای بر مطالعه‌ی فرم فیزیکی شهرها*. ترجمه: مریم محمدی و فائزه بهنامی فرد. تهران: دانشگاه هنر.
۳. حبیبی، سید محسن. (۱۳۹۴). *دگردیسی و پایداری شهر و مفهوم آن*. ص ۲۵ (۱)، ۳۵-۴۶.
۴. رایف، دانیل، لیس، استفن، فیکو، فریدریک جی. (۲۰۰۵). *تحلیل پیام‌های رسانه‌ای (کاربرد تحلیل محتوای کمی در تحقیق)*. ترجمه: مهدخت بروجردی علوی، تهران: سروش.
۵. سهرابی، بابک، اعظمی، امیر، یزدانی، حمیدرضا. (۱۳۹۰). *آسیب شناسی پژوهش‌های انجام شده در زمینه مدیریت اسلامی با رویکرد فراترکیب*. چشم انداز مدیریت دولتی، ۶: ۲۴-۹.
۶. لطفی، سهند. (۱۳۸۶). *پژوهشی درباره دگردیسی و پایداری در مرمت شهری*. هنرهای زیبا، ۳۱، ۲۶-۱۵.
۷. موریس، جیمز. (۱۳۸۵). *تاریخ شکل شهر تا انقلاب صنعتی*. ترجمه راضیه رضازاده، انتشارات دانشگاه علم و صنعت، تهران.

1. Alkiser, Y., Dulgeroglu-Yuksel, Y., and Pulat-Gokmen, G. (2009). “*An Evaluation of Urban Transformation Projects*”. Int. J. Archit. Res, 3, 30–44.
2. Antrop, M. (2000). “*Changing patterns in the urbanized countryside of Western Europe*”. Landscape Ecology, 15(3), 257–270.
3. Bettencourt, L., & West, G. (2010). “*A unified theory of urban living*”. Nature, 467, 912-913.
4. Bronen, R., Chandrasekhar, D., Conde, DA., Kavanova, K., Morniniere, LC., Schmidt-Verkek, K., and Witter, R. (2009). “*Stay in place or migrate: a research perspective on understanding adaptation to a changing environment*”. In Linking environmental change, migration & social vulnerability, Oliver-Smith A, Shen X (eds.) Source Publication Series of UNU-EHS, Bonn.
5. Castles, S, De Haas, H, & Miller, MJ. (2013). “*The age of migration: international population movements in the modern world*”. Palgrave Macmillan, Hampshire.
6. Colantonio A, Dixon T. (2009). “*Measuring Socially Sustainable Urban Regeneration in Europe. EIB Final Report*”. Oxford Institute for Sustainable Development (OISD). Oxford Brookes University: Oxford.
7. Dale, V., Archer, S., Chang, M., & Ojima, D. (2005). “*Ecological impacts and mitigation strategies for rural land management*”. Ecological Applications, 15(6), 1879–1892.
8. Dandy, J., Horwitz, P., Campbell, R., Drake, D., and Leviston, Z. (2019). “*Leaving home: place attachment and decisions to move in the face of environmental change*”. Regional Environmental Change, 19:615-620.
9. Donnison, D. (1993). “*Agenda for the future. In: C. McConnell, Trickle down or bubble up?*” London: Community Development Foundation.
10. Edwards-Schachter, M., & Wallace, M. L. (2017). “*Shaken, but not stirred’: Sixty years of defining social innovation*”. Technological Forecasting and Social Change, 119(March), 64–79.
11. Egercioglu, Y. (2016). “*Urban Transformation Processes in Illegal Housing Areas in Turkey*”. Procedia - Social and Behavioral Sciences, Vol 223, 119-125.
12. Elzen B., Geels F.W. and Green K. (2004). “*System Innovation and the Transition to Sustainability*”. Edward Elgar Publishing.
13. Fried, M. (2000). “*Continuities and discontinuities of place*”. Environmental Psychology, 20(3), 193–205.
14. Fougère, M., Segercrantz, B., & Seeck, H. (2017). “*A critical reading of the European Union’s social innovation policy discourse: (Re)legitimizing neoliberalism*”. Organization, 24(6), 819–843.
15. Giddens, A. (1987). “*Social Theory and Modern Sociology*”. Polity, Cambridge, UK.
16. Gunderson, L.H., Holling, C.S. (2002.). “*Panarchy: Understanding Transformations in Human and Natural Systems*”. Island Press, Washington, DC.
17. Holling, C.S., (1986). “*The resilience of terrestrial ecosystems: Local surprise and global change*”. In Sustainable Development of the Biosphere, W. C. Clark and R. E. Munn (editors). Cambridge University Press, Cambridge, UK.
18. Holling, C.S., (2001). “*Understanding the complexity of economic, ecological, and social systems*”. Ecosystems, 4, 390–405.
19. Ittelson, W, H. (1978). “*Environmental perception and urban experience*”. Environment and Behavior, 10:193-213.
20. Kemp R. and Rotmans J. (2004). “*Managing the Transition to Sustainable Mobility*”. In: E. Boelie, F. Geels and K. Green (eds.) System Innovation and the Transition to Sustainability: Theory, Evidence and Policy, pp. 137-167 (Edgar Elgar, Cheltenham).
21. Lai, P.H., Kreuter, U.P. (2012). “*Examining the direct and indirect effects of environmental change and place attachment on land management decisions in the Hill Country of Texas, USA*”. Landscape and Urban Planning, 104 (3–4), 320–328.
22. Lichfield, D. (1992). “*Urban Regeneration for the 1990s*”. London Planning Advisory Committee, London.
23. Loorbach, D., (2007). “*Transition Management: New Mode of Governance for Sustainable Development*”. International Books, Utrecht, The Netherlands
24. Lynch, K. (1972). “*What Time Is This Place?*” Cambridge: The MIT Press.

25. Manzo, L. C., & Perkins, D. D. (2006). "*Finding common ground: The importance of place attachment to community participation and planning*". Journal of Planning Literature, 20(4), 335–350.
26. Martens, P., Rotmans, J., (2005). "*Transitions in a globalizing world*". Futures, 37, 1133– 1144.
27. Mendizabal, M., Heidrich, O., Feliu, E., García-Blanco, G., & Mendizabal, C. (2018). "*Stimulating urban transition and transformation to achieve sustainable and resilient cities*". Renewable and Sustainable Energy Reviews, 94, 410-418.
28. Milligan, M.J. (2003). "*Displacement and identity discontinuity: The role of nostalgia in establishing new identity categories*". Symbolic Interaction, 26(3), 381–403.
29. Mishra, S. A., & Pandit, R. K. (2013). "*Urban Transformation and Role of Architecture towards Social Sustainability*". International Journal of Engineering Research and Development, 16-20.
30. Oliveira, V. (2016). "*Urban Morphology: An Introduction to the Study of the Physical Form of Cities*". The Urban Book Series. Switzerland: Springer.
31. Park, S.E., Marshall, N.A., Jakku, E., Dowd, A.M., Howden, S.M., Mendham, E., and Fleming, A. (2012). "*Informing adaptation responses to climate change through theories of transformation*". Global Environmental Change, 22, 115-126.
32. Redman, C. L., Grove, J. M., and Kuby, L. H. (2004). "*Integrating social science into the Long Term Ecological Research (LTER) network: Social dimensions of ecological change and ecological dimensions of social change*". Ecosystems, 7(2), 161–171.
33. Roberts, P. (2000). "*The Evolution, Definition and Purpose of Urban Regeneration*". Urban Regeneration: A Handbook, SAGE Publications Ltd, London.
34. Roberts, P and Sykes, H (2000). "*Urban Regeneration: A Handbook*". SAGE Publications Ltd, London.
35. Rotmans J. and Vries B. (1997). "*Perspectives on Global Change: The TARGETS Approach*". Cambridge University Press.
36. Rotmans, J., Kemp, R., Asselt, van, M. (2000). "*Transitions and Transition Management, the Case of an Emission-free Energy Supply*". International Centre for Integrative Studies, Maastricht, The Netherlands.
37. Rotmans, J., Kemp, R., Asselt, van, M. (2001). "*More evolution than revolution: transition management in public policy*". futures studies, strategic thinking and policy, 3, 15–31.
38. Rotmans, J., Kemp, R., Asselt, van, M., Geels, F. W., Verbong, G. P. J., Molendijk, K., & Notten, van, P. (2001). "*Transitions and Transition Management: The Case for a Low Emission Energy Supply*". ICIS, Maastricht, The Netherlands.
39. Schröter M, van der Zanden EH, van Oudenhoven AP, Remme RP, Serna-Chavez HM, De Groot RS, Opdam P. (2014). "*Ecosystem services as a contested concept: a synthesis of critique and counterarguments*". Conserv Lett 7(6):514–523.
40. Schubert, C. (2018). "*Social innovation; A new instrument for social change?*" In W. Rammert, & A. Windeler (Eds.). Innovation society today (pp. 371–391). Wiesbaden Springer VS.
41. Sell, J.L, and E.H. Zube. (1986). "*Perception of and response to environmental change*". Journal of Architectural Planning and Research.
42. Snickars, F., Johansson, B. and Leonardi, G. (1982). "*Nested Dynamics of Metropolitan Processes and Policies, Draft Project Description*". IIASA, Laxenburg, Austria.
43. Teisman G.R. and Edelenbos J. (2004). "*Getting through the 'twilight zone': managing transitions through process-based, horizontal and interactive governance*". In Elzen B. et al. (eds.) System Innovation and the Transition to Sustainability. Edward Elgar Publishing
44. Thorns, D., C. (2002). "*The Transformation of Cities; Urban Theory and Urban life*". Palgrave Macmillan, New York, NY, USA.
45. Traversi, C.M, Camagni, R, & Nijkamp, P, (2010). "*Impacts of urban sprawl and commuting: a modelling study for Italy*", J. Transp. Geogr. 18, 382–392.
46. Van der Brugge, R., Rotmans, J., (2007). "*Towards transition management of European water resources*". Water Resource Management, 21, 249–267.

47. Von Wirth, T, Grêt-Regamey, A, Moser, C, & Stauffacher, M. (2016). “*Exploring the influence of perceived urban change on residents’ place attachment*”. Journal of Environmental Psychology, 46:67-82.
48. Walker, B., Holling, C.S., Carpenter, S.R., Kinzig, A., (2004). “*Resilience, adaptability and transformability in social-ecological systems*”. Ecology and Society 9 (2), 5. [online] URL: <http://www.ecologyandsociety.org/vol9/iss2/art5>; <Go to ISI>://000228062200010.
49. Warde, A. (1991). “*Gentrification and Consumption: Issues of Class and Gender*”. Environment and Planning D, Society and Space. 9. This article provides a good analysis of the main theories of gentrification.
50. Wegener, M., Gnad, F., and Vannahme, M., (1986). “*The time scale of urban change. In: Hutchinson B, Batty M (eds) Advances in urban systems modelling*”. North Holland, Amsterdam, pp 175–197.
51. Wittmayer, J.M., Backhaus, J., Avelino, F., Pel, B., Strasser, T., Zuijderwijk, L., (2019). “*Narratives of change: how social innovation initiatives construct societal transformation*”. Futures 112, 102433.
52. Yang, Y. (2010). “*Sustainable urban transformation driving forces, indicators and processes*”. Doctoral dissertation. Zurich: ETH.
53. Zube, E.H, and Seel, J.L. (1986). “*Human Dimensions of Environmental Change*”. Journal of Planning Literature, 162-176.